

3. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : [кол. монографія] / [за загальн. ред. І. С. Шевченко]. – Харків : Константа, 2005. – 356 с.
 4. Жаботинская С. А. Принципы лингвокогнитивного анализа и феномен полисемии / С. А. Жаботинская // Проблемы загального та слов'янського мовознавства. До 70-річчя професора В. В. Левицького. – Чернівці : Книги ХХІ століття, 2008. – С. 358–368.
 5. Ляпон М. В. Прагматика каузальности / М. В. Ляпон // Русистика сегодня. Язык : система и её функционирование / [отв. ред. Ю. Н. Караулов]. – М. : Наука, 1988. – С. 116–121.
 6. Мартинюк А. П. Дискурсивний інструментарій аналізу англомовної реклами / А. П. Мартинюк // Лінгвістика ХХІ століття : нові дослідження і перспективи. – 2009. – Вип. 3. – С. 159–167.
 7. Олянич А. В. Презентационная теория дискурса : [монография] / А. В. Олянич. – М. : Гнозис, 2007. – 407 с.
 8. Панкрац Ю. Г. Пропозициональные структуры и их роль в формировании языковых единиц разных уровней / Ю. Г. Панкрац. – Минск-Москва : МГПИИЯ, 1992. – 40 с.
 9. Сусов И. П. Введение в языкознание [Электронный ресурс] / И. П. Сусов. – М. : Восток – Запад, 2006. – 382 с. – Режим доступа : http://homepages.tversu.ru/~ips/5_02.htm.
 10. Храковский В. С. Очерки по общему и арабскому синтаксису / В. С. Храковский. – М. Наука, 1973. – 288 с.
 11. Чернявская В. Е. Дискурс власти и власть дискурса : Проблемы речевого воздействия : учебное пособие / В. Е. Чернявская – М. : Флинта: Наука, 2006. – 136 с.
 12. Энциклопедия эпистемологии и философии науки [Электронный ресурс] / [сост. и общ. ред. И. Т. Касавин]. – М. : „Канон+” РООИ „Реабилитация”, 2009. – Режим доступа : http://epistemology_of_science.academic.ru/793/темагизация.
 13. Givon Т. Syntax : A functional-typological introduction / Т. Givon. – Amsterdam : John Benjamins, 1984. – Vol. I. – 464 p.
 14. Harris M. Concessive Clauses in English and Romance / М. Harris. – Amsterdam : John Benjamins B.V., 1988. – P. 71–99.
- СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ
15. Debate transcript (Barack Obama – Hillary Rodham Clinton) – February 26, 2008.
 16. Debate transcript (Michele Bachmann – John Huntsman) – October 11, 2011.

Коропецька Оксана
(Чернівці)

КАТЕГОРИЗАЦІЯ ЕЛЕМЕНТІВ СУЧАСНОГО АНГЛОМОВНОГО ПАРЕНТАЛЬНОГО ДИСКУРСУ ЯК ЗАСІБ ВИЯВЛЕННЯ ЙОГО ВНУТРІШНЬОЇ СТРУКТУРИ

Порушена проблема виявлення категорій базового рівня для подальшого вичення автохтонних концептів САПД. Категорії розглянуті у розрізі кооперативного та конфліктного типів дискурсу.

***Ключові слова:** рівень категоризації, парентальний дискурс, автохтонні концепти.*

Затронута проблема виявлення категорій базового рівня для дальнішого вычленение автохтонных концептов САПД. Категории рассмотрены в разрезе кооперативного и конфликтного типов дискурса.

Ключевые слова: *уровень категоризации, парентальный дискурс, автохтонные концепты.*

The article deals with the problem of baselevel categories identification with the aim to separate out autochthonous concepts of the modern English parental discourse. In the study an inventory of meaningful lexemes in the modern English parental discourse was conducted and 9 categories of superordinative level were identified, among them Physical sphere, Spiritual and moral sphere, Social sphere, Living beings, Inanimate objects, Time, Location, Evaluation and Others. Within these categories baselevel categories were outlined. We suppose, that categories of superordinative level are conceptual domains and baselevel categories are formed around autochthonous or alochthonous concepts. Categories of all levels are viewed in the context of cooperative and conflict types of parental discourse. For both types of discourse the most frequent and significant are such baselevel categories as Human's state and its changes, Action and its results and Evaluation.

Key words: *categorization level, parental discourse, autochthonous concepts.*

Виокремлення категорій базового рівня сучасного англомовного парентального дискурсу (далі-САПД) у розрізі кооперативного та конфронтативного типів дискурсу є одним з етапів вичленування концептів для побудови концептуальної карти САПД.

Поняття концепту, його структури та концептосистем різного рівня досить широко та активно досліджується. Передовими у цій галузі є праці вітчизняних та зарубіжних науковців А.М. При-ходька, О.О. Селіванової, В.І. Карасика, О.С. Кубрякової, Г.Г. Слишкіна, З.Д. Попової, І.А. Стерніна та ін. Наявність специфічної концептосистеми як впорядкованої множини ментальних інформаційних одиниць є характерною рисою дискурсу – однієї із найбільш актуальних категорій сучасної гуманітарної парадигми; в значенні сімейної дискурсивної практики він ставав об'єктом досліджень А.А. Бігарі, В.В. Козлової, О.М.Галапчук, А.А. Семенюк, Л.В. Солюшук, І.М. Осовської. Методологія побудови концептуальних карт, що, на наш погляд, є складовими опису ментального ресурсу дискурсу, досі залишається мало розробленою.

Завданням дослідження є виокремлення базових категорій САПД для подальшого встановлення елементів його концептосистеми. Матеріалом дослідження слугували 12 444 слововживання із джерел англомовної (британської) художньої літератури 2006-2011 рр.

Сімейний дискурс є частиною побутового, а його основними різновидами вважаються матримоніальний (спілкування “чоловік

– жінка”), парентальний (спілкування “батьки – діти”) та дискурс сіблінгів (спілкування “брати – сестри”) [6].

Поняття концептуальної карти прийшло у мовознавчі науки з психології. Вперше вона була запропонована співробітником Корнуельського університету Дж. Новаком у 60-70-х роках минулого століття для вивчення мислення дітей та формування перших наукових понять [2]. Концептуальна карта – це презентація організації знання, що демонструє зв’язок між концептами, поняттями, ідеями, який дозволяє глибоко розглянути певну предметну область [3]. Останній виникає в міру ототожнення або розрізнення об’єктів навколишнього світу та сприяє обробці суб’єктивного досвіду шляхом підведення інформації під певні, визначені досвідом категорії, таким чином, категорії формуються навколо концептів [1]. Отже, для встановлення концептосистеми дискурсу – його основних та допоміжних концептів – необхідно виокремити базові категорії.

Категоризація – одне із ключових понять при описі пізнавальної діяльності людини, пов’язане чи не з усіма когнітивними здібностями і системами у її когнітивному апараті, а також з операціями, що здійснюються у процесі мислення, – порівнянням, ототожненням, виявленням схожості та відмінності тощо [1].

У лінгвістичних джерелах категоризація трактується двояко: „... у вузькому смислі категоризація – це підведення явища, об’єкта, процесу під певну рубрику досвіду, категорію та визнання його членом цієї категорії, але в ширшому смислі – процес утворення і викремлення самих категорій, членування зовнішнього і внутрішнього світу людини, впорядковане представлення різних явищ через зведення їх до меншої кількості розрядів чи об’єднань, а також – результат класифікаційної (таксономічної) діяльності”. Результати категоризації відображені у повнозначній лексиці, а кожне повнозначне слово можна розглядати як окремо взяту категорію разом із її численними представниками [1, с. 42].

У когнітивній науці традиційно виділяються три рівні категоризації – базовий, субординантний і суперординантний. У лінгвістиці уже розроблені критерії визначення рівнів категоризації [Болдирєв 2009а, 2009б, Кубрякова 2004; Lakoff 1980, Rosch 1973, 1975, Ungerer, Schmid 1997]. Е. Рош та її послідовники приділяють особливу увагу дослідженню категорій, що належать до базового рівня категоризації. Як показали дослідження, цей рівень найбільш важливий з точки зору структурування інформації

про навколишній світ. Базовий рівень категоризації найбільш інклюзивний, оскільки саме він фіксує інформацію та характеристики моделей поведінки і є найбільш абстрактний, на його основі формується ментальний образ.

Центральним поняттям у рамках категоризації є категорія, яка визначається як „одна із пізнавальних форм мислення людини і дозволяє узагальнювати її досвід та здійснювати його класифікацію” [1].

Процес категоризації тісно пов’язаний з концептуалізацією – осмисленням інформації, яка надходить до людини, і утворенням концептів, концептуальних структур і усієї концептуальної системи у мозку людини. Хоча обидва вони представляють класифікаційну діяльність, відмінність між ними полягає у кінцевому результаті і/або цілі діяльності. Перший процес спрямований на виділення деяких мінімальних одиниць, а другий – на об’єднання одиниць, які демонструють тією чи іншою мірою відношення подібності, у більшого обсягу [4].

Концепти як елементи концептосистем є різнорівневими – генеративними, дериватними та нейтральними (В.І. Карасик), автохтонними та запозиченими (Г.Г. Слишкін), метакхтонними (утворюють ім’я дискурсу), автохтонними (є концептуальними константами дискурсу) та алохтонними (концептуальні змінні дискурсу) [5, с. 66–67].

Викладене вище дозволяє припустити, що категорії суперордиантного рівня є доменами, а категорії базового рівня формуються навколо концептів – автохтонів або алохтонів.

У ході дослідження текстів САПД (інвентаризації повнозначних лексем) були встановлені категорії суперордиантного та базового рівнів. Усвідомлюючи, що межі категорій розмиті, припускаємо, що деякі члени можуть одночасно зараховуватися до кількох категорій. Зазначимо також, що категоризація не є повною та може бути доповнена чи змінена. Спираючись на викладене, фіксуємо наступні категорії суперордиантного рівня: *Фізична*, *Духовно-моральна* та *Соціальна сфери* (що презентує антропоцентричність світу); *Живі істоти*, *Неживі предмети*, *Час*, *Місце* (що відтворює дейктичну тріаду „що-де-коли”). Окрім цього, виділяємо, категорію *Оцінки*, котра забезпечує зв’язком між рештою категорій, та *Інше*. В рамках категорій суперордиантного рівня виокремлюємо категорії базового рівня (див. табл. 1).

Категорії базового та суперординатного рівня САПД

Суперординатний рівень	Базовий рівень	Найбільш репрезентативні члени категорій
Фізична сфера	К1 Дії та її результат	<i>Bring, give, help, find, make etc.</i>
	К2 Рух у просторі	<i>arrive, come, leave, go etc.</i>
	К3 Стан та його зміни	<i>become, start, stop, want, can, wake etc.</i>
	К4 Фізіологія та процеси в тілі людини	<i>Body, head, hand, birth etc.</i>
	К5 Розумова діяльність	<i>Know, think, suppose, remember etc.</i>
Духовно-моральна сфера	К 10 Релігія	<i>God, christ, repent, sin etc.</i>
	К 11 Емоції та почуття	<i>Love, hate, guilt, hope, sorry, afraid, shocked etc.</i>
	К 12 Абстрактні поняття	<i>chance, choice, difference, mystery etc.</i>
Соціальна сфера	К6 Спілкування	<i>chat, have a word, communicate, say</i>
	К7 Соціальні події	<i>wedding, party, meeting etc.</i>
Живі істоти	К8 Родина	<i>mother, fath, gran, granddad, baby, brother, son, daughter etc.</i>
	К9 Інші люди	<i>boy, girl, man, wench, lad, person etc.</i>
	К13 Інші істоти	<i>bird, whale, cow etc.</i>
Неживі предмети	К14 Домівка	<i>home, house, flat, apartment, cottage, room, bedroom, roof, sofa etc.</i>
	К15 Артефакти	<i>Thing, stuff, letter, skirt, jumper, wallet, bullet, pills, perfume etc.</i>
	К16 Їжа	<i>pudding, fish and chips, tea, coffee, milk</i>
	К17 Нежива природа	<i>hill, cliff, sky, etc.</i>
Час	К18 Момент/відрізок часу	<i>minute, hour, day, week, year, morning, night, Christmas</i>
	К19 Дейктичний час	<i>now, then, until, long, forever, just, etc.</i>
Місце	К20 Географічні об'єкти та будівлі	<i>Scotland, London, Winchester, street, shop, school, bank, hospital etc.</i>
	К21 Дейктичне місце	<i>here, there, top, out, place etc.</i>
Оцінка	К22 Оцінка	<i>good, better, best, wonderful, big, little, right, some, so, how, much, more, like, maybe, only, really, very etc.</i>
Інше	К23 Інше	<i>circle, square, green, blue etc.</i>

Кількісні характеристики виділених категорій на суперорди-
натному рівні у розрізі кооперативного та конфліктного САПД
засвідчують наступне (див. таб. 2.): найбільшу частку складають
одиниці *Фізичної сфери* (45,5% та 49,1% по типах дискурсу від-
повідно), на другому місці із значно нижчим показником (17,1%
та 15,3%) – категорія *Оцінка*. За ними йдуть (у кооперативному
дискурсі) *Соціальна сфера, Неживі предмети, Час, Духовно-
моральна сфера* та категорія *Місце*; у конфліктному дискурсі –
*Соціальна сфера, Час, Живі істоти, Місце та Духовно-моральна
сфера* відповідно.

Таблиця 2

Питома вага категорій суперорди-
натного рівня
у розрізі кооперативного та конфліктного САПД

№	Назва категорії	Кооперативний		Конфліктний	
		Кількість	Питома вага, %	Кількість	Питома вага, %
1	Фізична сфера	2937	45,5	3107	49,1
2	Духовно-моральна сфера	321	5,0	199	3,1
3	Соціальна сфера	448	6,9	448	7,1
4	Живі істоти	391	6,1	391	6,2
5	Неживі предмети	440	6,8	440	7,0
6	Час	438	6,8	438	6,9
7	Місце	248	3,8	248	3,9
8	Оцінка	1106	17,1	969	15,3
9	Інше	120	1,9	89	1,4
Разом		6449	100,0	6329	100,0

Аналіз у розрізі категорій базового рівня наочно представле-
ний у табл. 3 (див. нижче).

Аналізуючи отримані дані, фіксуємо наступне: найчастотні-
шими, а отже, найактуальнішими в ментальному ресурсі катего-
ріями базового рівня (концептуальними доменами) у кооператив-
ному САПД є *Стан людини* (17,1%) та його зміни, *Дія та її
результати* (15,6%) і *Оцінка* (17,1%); менше помітні *Розумова
діяльність* (6,6%), *Спілкування* (4,6%) та *Час* (4,6%). Для конф-
ліктного САПД найактуальнішими категоріями базового рівня
теж є *Стан людини* (21,5%) та його зміни, *Дія та її результати*
(17,6%) і *Оцінка* (16,2%), менш частотні *Розумова діяльність*
(6,6%), *Рух у просторі* (5,3%), *Спілкування* (5,3%) та *Час* (4,2%).

Питома вага категорій базового рівня у розрізі
кооперативного та конфліктного САПД

Категорія	Тип дискурсу				Разом
	Кооп.	Питома вага, %	Конфл.	Питома вага, %	
K1	1005	15,6	1054	17,6	2059
K2	209	3,2	315	5,3	524
K3	1103	17,1	1288	21,5	2391
K4	194	3,0	56	0,9	250
K5	426	6,6	394	6,6	820
K6	295	4,6	315	5,3	610
K7	153	2,4	123	2,1	276
K8	199	3,1	172	2,9	371
K9	173	2,7	108	1,8	281
K10	36	0,6	45	0,8	81
K11	204	3,2	76	1,3	280
K12	81	1,3	78	1,3	159
K13	19	0,3	26	0,4	45
K14	132	2,0	92	1,5	224
K15	188	2,9	155	2,6	343
K16	87	1,3	36	0,6	123
K17	33	0,5	29	0,5	62
K18	141	2,2	123	2,1	264
K19	297	4,6	250	4,2	547
K20	128	2,0	99	1,7	227
K21	120	1,9	103	1,7	223
K22	1106	17,1	969	16,2	2075
K23	120	1,9	89	1,5	209
Всього	6449	100,0	5995	100,0	12444

Оскільки категорії формуються навколо концептів, визначивши найбільш значущі категорії базового рівня, припускаємо, що вони відповідатимуть концептам САПД, що відображають поняття, асоціації та цінності, пов'язані із станом людини та його змінами, її діями та їх оцінкою. Наступне дослідження презентуватиме виокремлення у визначених доменах концептів, що вкажуть на дискурсотвірні (автохтонні) або okazіональні та нетипові (алохтонні) кванти знань, залучені до САПД з інших концептуальних полів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кубрякова Е.С. Краткий словарь когнитивных терминов / Е.С. Кубрякова, В.В. Демьянков, Л.Г. Лузина. – М. : Филол. фак-т МГУ им. М.В. Ломоносова, 1997. – 245 с.
2. Концептуальна карта [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://letopisi.ru/index.php/> Концептуальная_карта#
3. Методи навчання : Інтелект-карти [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://parlament.org.ua/upload/docs/Presentation_5_methods.pdf
4. Параховская С.В. Слово как объект категоризации и концептуализации : На материале междометий современного английского языка: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 „Германські мови” / С.В. Параховская. – М., 2003. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.dissercat.com/content/slovo-kak-obekt-kategorizatsii-i-kontseptualizatsii-na-materiale-mezhdometii-sovremennogo-an>
5. Приходько А.М. Дискурсологія концепту vs концептологія дискурсу / А.М. Приходько // Вісник Харківськ. нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна. – Х., 2007. – № 782. – С. 66–67.
6. Проценко О. Особливості матримоніального діалогічного дискурсу [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.google.ru/url?sa=t&rct=j&>

Вікторія Куковська
(Чернівці)

МОВЛЕННЄВА РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАХИСНИХ ТАКТИК У АНГЛОМОВНОМУ СУДОВОМУ ДИСКУРСІ

Розглядається захисна промова як складова судового дискурсу та її комунікативні особливості, а також визначаються стратегії і тактики адвоката, які використовуються для виправдання обвинуваченого. Зроблено висновок про те, що для досягнення поставленої мети захисник дискредитує докази сторони обвинувачення і надає власну концепцію, створюючи позитивну оцінку підзахисного, що забезпечує можливість отримання позитивного результату для підсудного.

Ключові слова: судовий дискурс, захисна промова, стратегія аргументації, тактика дискредитації, тактика позитивного оцінювання.

Рассматривается защитная речь как составляющая судебного дискурса и ее коммуникативные особенности, а также определяются стратегии и тактики адвоката, используемые для оправдания обвиняемого. Сделан вывод о том, что для достижения поставленной цели защитник дискредитирует доказательства стороны обвинения и предоставляет собственную концепцию, создавая положительную оценку подзащитного, что обеспечивает возможность получения положительного результата для подсудимого.

Ключевые слова: судебный дискурс, защитная речь, стратегия аргументации, тактика дискредитации, тактика позитивного оценивания.

The article deals with the barrister's communication strategies and tactics in court discourse. In linguistics judicial discourse is understood as a language and textual manifestation of legal speech interaction during the trial and law documents compilation. The court hearing as an institutional type of the communicative event